COLOCVIU STRATEGIC

Nr. 9
Septembrie 2016

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ŞI SECURITATE

DIPLOMAȚIA DIGITALĂ ŞI MINISTERUL AFACERILOR EXTERNE AL ROMÂNIEI ÎN PERIOADA 2010-2016

Cristina BODONI

În zilele noastre, actorii (non)statali operează prin intermediul diplomației prin toate mijloacele posibile (on-line şi off-line) pentru a-şi influența partenerii şi opinia publică de pretutindeni, în speranța de a obține avantaje personale pentru propriile lor cauze şi interese.

Prin definiție, eficiența diplomației parcurge un proces alcătuit din: ascultare, raportare şi răspunsuri atent configurate. Dezvoltarea spațiului digital a început să construiască punți de legătură între cetățean şi diplomat şi prin intermediul canalelor diplomatice. Acest spațiu este locul unde totul se interconectează în timp real (în spații naturale şi în spațiul digital).

Acestea sunt câteva aspecte ale diplomației secolului al XXI-lea. În acest articol, vom evidenția câteva concepte teoretice ale diplomației digitale şi modul în care acestea sunt aplicate în cadrul Ministerului Afacerilor Externe (MAE) prin intermediul unei analize SWOT. Scopul acesteia este de a sublinia faptul că diplomații nu pot rămâne în afara vremurilor în care trăim sau blocați în secolul precedent.

Cuvinte cheie: diplomație, diplomație digitală, spațiu cibernetic, analiză SWOT.

Plecând de la afirmația lui Mircea Malița „*Perfecționarea metodelor şi mijloacelor diplomației, a aparatului diplomatic, îmbunătățirea sistemelor diplomatice naționale şi formării corpului diplomatic, studierea celei mai avansate experiențe a activității diplomatice, elaborarea şi dezvoltarea bazelor ei ştiințifice – sunt obiective permanente pe care şi le-au fixat toate statele interesate în folosirea eficientă a diplomației lor*”[1] făcută în anii 70, noi putem considera faptul că autorul este un promotor pentru o diplomație digitală dezvoltând ideea de bază a acestuia, astfel: diplomația practicată în era digitală nu reprezintă o diplomație publică transpusă în spațiul virtual ci, mai degrabă, un tip de diplomație utilă sec. XXI care include şi o componentă de tipul diplomației publice; activitatea diplomatului este alcătuită din patru grupuri de practici clasice: transmiterea mesajelor, negocierea, medierea şi discuțiile[2]; schimbarea în sistem a devenit aproape impusă de noile tehnologii folosite de marea masă a oamenilor care dezvoltă odată cu dezvoltarea acestora noi tipuri de riscuri, vulnerabilități sau amenințări şi toate acestea determină corpul diplomatic şi administrativ să ia măsuri.

Indiferent de evoluția tehnologiei, a valului de globalizare, funcțiile de bază ale diplomației rămân neschimbate. Conform Convenției de la Viena în 1961 pentru drept diplomatic, diplomația are cinci funcții principale: *reprezentare bilaterală; protejarea intereselor şi conaționalilor conform legilor internaționale; negociere; primirea, analizarea informațiilor din teritoriu şi raportarea către statul trimițător; dezvoltarea relațiilor de prietenie, culturale, economice şi ştiințifice între statul acreditant şi statul-gazdă.*[3]

Una dintre regulile de bază este că *„ar trebui să asculți vocea şi sfaturile venite de la fața locului”* şi din imediata vecinătate a acesteia, chiar dacă, uneori, aceasta poate greşi[4]. Considerăm această regulă ca fiind unul dintre punctele-cheie ale diplomatului erei digitale pentru a se informa în mod eficient acolo unde acesta îşi îndeplineşte misiunea.

Cu toate acestea, modul de desfăşurare al diplomației la nivel internațional şi a diplomației româneşti la începutul anilor 2000 erau prinse în sistemul specific sec. XX. În urma presiunii opiniei publice, a mass-mediei şi a dezvoltării fără precedent a unui nou domeniu, a spațiului digital, Departamentul de Stat al SUA (echivalentul Ministerului de externe) a decis înființarea unui astfel de birou inovativ de diplomație digitală. După SUA, au început să fie înființate aproape imediat noi departamente (în sensul larg, direcții) în cadrul unor

ministere de externe din Canada, Mexic, în aproape toate statele Uniunii Europene şi în alte state de pe tot cuprinsul globului.

Pentru a evidenţia rolul diplomaţiei digitale într-un cadru instituţional de elită al unui stat aşa cum este Ministerul Afacerilor Externe din ţara noastră, vom formula o analiză SWOT[5]. Apoi, vom adăuga un set de idei referitoare la limitele şi performanţele deoarece toate acestea au un pronunţat caracter calitativ.

Pe parcursul analizei vom putea urmări ce fel de evenimente au putut influenţa dezvoltarea directă în *terenul* virtual (în cadrul reprezentanţelor) şi a domeniilor ei funcţionale (marketing, implementare, dezvoltarea aptitudinilor ale funcţionarilor interni pentru a putea lucra cu noile instrumente, cercetare-dezvoltare şi ce rol ar avea relaţiile de colaborare între colegi şi între partenerii de dialog), pe baza răspunsurilor la problemele menţionate şi dacă acestea pot contura perspective de evoluţie pe termen lung a unei astfel de direcţii.

Pentru a realiza analiza SWOT, am consultat organigrama structurii MAE[6], rapoartele şi comunicatele de presă de pe site-ul oficial, diagrame informativ–decizionale de tip organizaţional cu rol descriptiv pentru structuri în procesul decizional. Apoi, în vederea optimizării şi pentru eliminarea erorilor sunt menţionate în mod flexibil conexiuni esenţiale cu exemple selectate din practica structurii nou-formată deoarece rigiditatea poate favoriza crize comportamentale ale elementelor care converg în spaţiul digital.

ANALIZA SWOT

Diagnosticarea în urma utilizării analizei SWOT poate fi definită ca o cercetare complexă a aspectelor date de avantajele punctelor forte (ex. cum au reuşit americanii să treacă de punctele slabe date de sistemul de lucru învechit al diplomaţilor, sistem tehnologic învechit, de lipsa resurselor umane), a riscurilor şi a oportunităţilor, urmată de nivelul de performanţă şi critici generale ale acesteia.

Reproducerea unor proprietăţi din sistemul digital (de exemplu, reţele sociale) oferă posibilitatea găsirii unor oportunităţi acceptabile cu riscul de a întâmpina dificultăţi (ex. scandalul Wikileaks a schimbat modul de operare al multor ministere în sistemul digital) sau probleme legate de timpul de luare a deciziilor sau fondurile alocate.

Avantajele şi punctele forte

Elementele formale de bază conectate cu inovaţia, sunt concepute cu ajutorul limbajului specializat şi sunt descrise aspectele calitative esenţiale desfăşurării activităţii. Ele oferă avantaje deoarece pleacă de la premisa că proiectul este bine conceput şi se poate aplica în tot MAE. Proiectul defineşte structura şi logica ministerului printr-o ilustrare simbolică şi precizează viziunea asupra Ministerului Afacerilor Externe din România (MAE), a corpului diplomatic şi administrativ prin Cartea verde a Diplomaţiei Multilaterale 2010-2015. MAE a început să-şi dezvolte cu paşi mici ambasade virtuale prin creşterea gradului de conectivitate la reţelele locale, regionale şi internaţionale, la intranet şi outlook.

Încă din 2009 apare programul de dezvoltare al site-urilor ambasadelor româneşti din peste 100 de state cu care avem stabilite relaţii diplomatice bilaterale. Acesta oferă funcţionarilor mai multe posibilităţi de colaborare în cadrul reprezentanţelor dezvoltându-şi astfel aptitudinile şi experienţa prin operaţiunile în desfăşurare fie din centrala de la Bucureşti, fie din exteriorul ţării.

Până în prezent nu există informaţii publice despre formarea profesională domeniului digital dar, cu toate acestea există rezultate încurajatoare la mai bine de şase ani deoarece funcţionarii şi-au consolidat expertizele, au oferit suport de lucru pentru şefii de misiune şi, uneori, aceştia s-au reformat profesional, aşa cum este cazul Andreei Hanganu. Aceasta s-a afirmat în anii 2010 – 2011 printr-o iniţiativă privată. Ea a contribuit la înfiinţarea şi dezvoltarea platformelor digitale ale ambasadei Marii Britanii la Bucureşti, iar în prezent aceasta lucrează la Preşedinţia României.

Noul tip de desfăşurare al activităţii diplomatice a oferit de o gamă largă de capabilităţi de conducere a fost demonstrată de disponibilitatea de a direcţiona un efort la nivelul întregii echipe şi de a învăţa să prioritizeze munca în echipă şi moralul din misiuni.

Punctele slabe

Din punctul nostru de vedere cel mai slab punct al diplomaţiei digitale îl reprezintă dependenţa de factorii exteriori mediului ambiental de lucru al unui diplomat conectat la internet atunci când acesta foloseşte aplicaţiile telefoanelor inteligente. În acest tip de catalogare, factorii exteriori reprezintă conexiunile locale standard la curent electric, reţelele de internet şi telefonie mobilă; iar factorii interni sunt consecvenţi regulilor greoaie, inutil secretizate în ceea ce priveşte stocarea, operarea, transferul şi accesul la informaţiile utile unei bune-desfăşurări ale activităţilor zilnice.

Pentru conectările la sistemele locale de curent electric există soluţii practice de a reduce posibilitatea unor acţiuni rău-voitoare (chiar subversive). Acestea pot fi suplimentate sau poate în viitor înlocuite cu amplasarea unor generatoare proprii de curent electric, poate - cu sisteme ecologice proprii de apă şi curent electric amplasate în interiorul reprezentanţelor sau cu baterii.

În cazul reţelelor de internet legăturile sunt externalizate. În cazul internetului, companiile transna-

Cristina BODONI este masterand în cadrul programului Managementul Crizelor şi Negocierea Conflictelor al Facultăţii de Securitate şi Apărare din Universitatea Naţională de Apărare „Carol I”, Bucureşti.

ționale/internaționale sunt cele care au dezvoltat motoare de căutare. Prin intermediul acestora, au fost construite rețelele de socializare on-line.

Apariția telefoanelor inteligente şi dezvoltarea în rețelele de telefonie mobilă a aplicațiilor pentru internet complică situația explicată în paragraful anterior. Aceasta diminuează şi mai mult posibilitatea unei instituții guvernamentale precum MAE de a-şi proteja acțiunile în spațiul undelor de telefonie mobilă şi al internetului în lipsa unui satelit de telecomunicații geostaționar propriu.

Riscurile

Cele mai mari riscuri în sistemul virtual vin din partea piraților cibernetici (hackeri). La acestea se adaugă uitarea parolelor de acces pe rețele sau scoaterea acestora de pe PC-uri sau laptop-uri. Pornind de la cadrul teoretic al factorilor tehnici care influențează fluxul informativ (tehnologic) până la securitatea informațională, diplomații sunt nevoiți să apeleze la experți şi consilieri de imagine sau marketing numai că aceştia nu sunt tot timpul la dispoziția personalului diplomatic. În aceste cazuri există riscul scoaterii din context a textelor comunicate, interpretarea sau recepționarea acestora diferit de ceea ce s-a dorit să se afirme.

Cu toate că secțiunile responsabile pentru Cyber Security au la dispoziție sofware de bază şi tipuri de aplicații, modele de organizare a datelor, sisteme expert care să includă toate modelele necesare domeniului de activitate, să utilizeze tehnici specifice şi să poate selecta cel mai potrivite instrumente pentru situația considerată, acestea nu pot controla în totalitate coeficientul uman.

Oportunitățile

Acestea pot fi reflectate prin stabilirea obiectivelor ambițioase, prin pregătirea personalului implicat, asigurarea bazei Hi-Tech în cadrul reprezentanțelor şi materialelor necesare desfăşurării fluxului tehnologic care defineşte sistemul digital şi acțiunile întreprinse. Ministerul a reuşit să convingă guvernul să mărească uşor fondurile şi resursele necesare atingerii obiectivelor, a facilitat dezvoltarea sistemului digital, membrilor corpului diplomatic şi a personalului administrativ (în 2016, la MAE sunt angajați 2205 din 2305 - maxim)[7]. Dintre obiectivele MAE, putem enumera câteva care sunt aplicate cu succes, după cum urmează: Internetul face obiectul multor dezbateri politice sau poate indica locurile unde există pericole de călătorie din motive politice sau climatice care suscită interes pe scena internațională. Pentru evitarea acestor probleme, ministerul a dezvoltat de site- ul oficial al MAE banda roşie de *atenționare pentru călătorii* (acesta este un exemplu de diplomație publică). Aceasta este realizată în timp real pe canale bilaterale şi multilaterale şi prin care vrea să abordeze *toți* factorii implicați. În plus, conaționalii noştri îşi pot descărca pe telefon o aplicație pentru telefoanele inteligente pentru a contacta ambasada noastră în caz urgent şi de fi informat în timp real de eventuale pericole pe perioada şederii în țara respectivă[8].

Putem da ca exemplu *Diplomația digitală a Ambasadei României la Roma şi ajutorul umanitar*. După cutremurul din 24 august 2016 din centrul Italia, corpul diplomatic al ambasadei noastre din Italia a facilitat prin mesaje telefonice legături între românii sinistrați ai diasporei şi rudele acestora de acasă. Diplomații români s-au dus pe teren, la fața locului, au informat pe cale diplomatică central de la Bucureşti. În aceeaşi măsură, ei au informat în timp real prin rețele de socializare pe parcursul desfăşurării de căutare a celor prinşi în casele căzute. Apoi, ministerul de externe şi guvernul au condus strângerea de fonduri băneşti (româneşti, prin instituții de stat sau private şi din diaspora) pentru sinistrați. Acest demers a fost rezultatul unui parteneriat ad-hoc, între garda italiană, Crucea Roşie şi antreprenori sociali locali italieni şi români stabiliți în regiunea Amatrice.

Amenințările

Deşi libertatea internetului a reprezentat un fundament al agendei politice internaționale de guvernare adaptate secolului XXI la nivel declarativ, scurgerile de informații provocate prin intermediul site-ului Wikileaks, cu ajutorului lui Breadley/Chelsea Manning sau dezertarea lui Edward Snowden au dovedit faptul că nici măcar primul minister de externe (al SUA) care a dezvoltat o direcție specială pentru diplomație digitală, diplomația americană nu era pregătită să treacă la nivel digital. În condițiile în care pe site-ul Wikileaks apăreau stenograme şi discuții ale unor diplomați şi politicieni din România, mulți dintre membrii corpului diplomatic au început din nou să ezite cu privire la utilizarea noilor tehnologii pentru a-şi facilita acțiunile în plan profesional simetric sau asimetric (cu publicul larg).

Critici, limite şi performanțe

Fiind destul de criticat pentru relațiile diplomaților aflați la post cu diaspora, MAE a început să îşi deschidă porțile virtuale începând din 2010. În ultimii doi ani, MAE a început să aibă performanțe notabile, în special pe parte consulară. Un exemplu ar putea fi lansarea la 1 Martie 2016 a site-ului *e-cons*. Acest site este conceput pentru a veni în ajutorul celor care doresc viză pentru România sau pentru românii noştri din diaspora.

Din 2010 până în prezent la MAE au fost schimbați şapte miniştri. Deseori, aceştia nu au avut obiective comune, iar multe dintre proiectele MAE au fost oprite, suspendate sau schimbate prin preluarea portofoliului ministerial. De la lansarea cărții verde a diplomației multilaterale româneşti până acum politica concepută în 2011 nu avem rapoarte publice pentru a putea observa nivelul de implementare al strategiei de diplomație propusă.

Limitele sunt date de acțiunile de decizie şi control şi sunt definite de elementele mecanismului decizional.

Cât timp aceste platforme digitale ale diplomației își transmit mesajul corect (fără nuanțe propagandistice sau cu dublu-standard), nu încearcă să monopolizeze informația şi colaborează cu mass-media, ele îşi pot pune misiunea la dispoziția democrației, a libertăților şi dreptului la opinie, dar cu condiția să poată fi în dialog cu marele public.

Performanța este dată de nivelul de satisfacere a publicului-țintă, cuantificabil prin determinarea ponderii deținute pe rețelele de socializare. (acest indicator poate fi element-cheie pentru îmbunătățirea calității activităților de promovare). Din punctul de vedere al abonaților la newsletter-ul diferitelor rețele de socializare sau al celui care doreşte să urmărească doar contul unei ambasade, rezultatul este la nivel performant, dar dacă se doreşte un dialog cu membru al corpului diplomatic atunci este sub nivelul aşteptărilor.

În cadrul operațional al diplomației digitale operațiunile elementare de lucru online cu succesiune de execuție au fost concepute ca fiind facile de utilizat. Deşi ele sunt stabilite prin algoritmi complicați convertiți în programe pe calculator, personalul care utilizează internetul ca instrument de lucru a crescut în ultimii ani. Inițiativa a condus la o creştere a rezolvării problemelor românilor din diaspora deşi numărul funcționarilor administrativi în cadrul misiunilor externe şi al membrilor corpului diplomatic a rămas de aprox. 2200 organizați în 81 de direcții.

[1] Mircea MALIȚA, *Diplomația. Şcoli şi Instituții*, Editura Didactică şi Pedagogică, Ed. a II-a, Bucureşti, 1975, pp. 14-15.
[2] Corneliu BJOLA, Markus KORNPROBST, *Understanding International Diplomacy. Theory, practice and ethics*, Editura Routledge, NewYork, USA, 2013, p. 7.
[3] G. R. BERRIDGE, Alan JAMES, *A dictionary of Diplomacy*, Editura Palgrave and MacMillan, Ed. a II-a, London, UK, 2003, pp. 284-285.
[4] Robert COOPER, *Destrămarea națiunilor: Ordine şi haos în secolul XXI*, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2007, p. 129.
[5] SWOT este un acronim englezesc pentru „*Strengths*" (forță, putere, puncte forte), „*Weaknesses*" (puncte slabe), „*Opportunities*" (oportunități, ocazii şi situații favorabile) şi „*Threats*" (riscuri şi amenințări).
[6] *** Structura organizatorică a Ministerului Afacerilor Externe, https://www.mae.ro/sites/default/files/file/anul_2016/2016_pdf/2016.09.01_organigrama_mica_cu_nume_pers_conducere_.pdf, accesat la 16.09.2016.
[7] *** Organizare, https://www.mae.ro/node/1604, accesat la 16.09.2016.
[8]*** Călătoreşte în siguranță, aplicația MAE pentru telefonul tău mobil, http://www.mae.ro/app_cs, accesat la 16.09.2016.

BIBLIOGRAFIE

1. BERRIDGE, G. R.; JAMES, Alan, *A dictionary of Diplomacy*, Editura Palgrave and MacMillan, Ed. a II-a, London, UK. 2003.
2. BJOLA, Corneliu; KORNPROBST, Markus, *Understanding International Diplomacy. Theory, practice and ethics*, Editura Routledge, NewYork, USA, 2013.
3. COOPER, Robert, *Destrămarea națiunilor: Ordine şi haos în secolul XXI*, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2007.
4. MALIȚA, Mircea, *Diplomația. Şcoli şi Instituții*, Editura Didactică şi Pedagogică, Ed. a II-a, Bucureşti, 1975.
5. https://www.mae.ro.

CONCLUZII

- *Din această analiză am desprins următoarele aspecte: diplomația digitală are valori internalizate la nivel instituțional al MAE. Pe de o parte, Diplomația Digitală facilitează dialogul (între cetățenii lumii şi ansamblul corpului diplomatic, între diplomați şi instituții din țările acreditante) participarea la derularea evenimentelor, înțelegerea provocările politicii mondiale, sentimente a nu se simți excluşi din firul evenimentelor şi al deciziilor care se formulează în cadrul politicii externe şi, nu în ultimul rând, creşterea nivelului de democrație participativă.*
- *Pe de altă parte, sistemul ar putea construi un dialog nerestricționat pe grupuri de nişă pe platformele virtuale ci cu toți utilizatorii pentru a nu mai repeta problemele din trecut cu neînțelegerea comunicatelor sau ale declarațiilor (rupte din context) preluate de terți.*
- *Astfel, apare o nouă formulă, o **diplomație digitală** interactivă în domeniul virtual care afectează spațiul real al vieții noastre cotidiene.*

COLOCVIU STRATEGIC este o publicație a Centrului de Studii Strategice de Apărare şi Securitate ce prezintă principalele rezultate ale unor studii de cercetare, sintezele unor evenimente ştiințifice, opiniile şi punctele de vedere ale masteranzilor şi doctoranzilor, implicați în cercetarea ştiințifică din domeniul apărării şi securității.

COLOCVIU STRATEGIC
Supliment al revistei *Impact Strategic*
Redactor: dr. Mihai ZODIAN
e-ISSN 1842-8096, B: 1005/0711/2016

Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate
Şos. Panduri, nr. 68-72, Sector 5, Bucureşti
Telefon: 021.319.56.49, Fax: 021.319.57.80
E-mail: cssas@unap.ro, Site: http://cssas.unap.ro